

ZSV

MATURITNÍ TÉMATA PČMZ

2023/24

O8A

G4B

1. Psychologie jako věda
2. Osobnost
3. Sociologie jako věda
4. Člověk v sociálních vztazích
5. Světová náboženství
6. Základní právní pojmy
7. Veřejné a soukromé právo
8. Stát a demokracie
9. Ústava
10. Mezinárodní politika
11. Politické ideologie
12. Tržní ekonomika
13. Ekonomika státu
14. Světová ekonomika
15. Antická filosofie
16. Filosofie středověku a renesance
17. Filosofie novověku
18. Filosofie 19. století
19. Filosofie 20. století
20. Filosofie a věda

1. PSYCHOLOGIE JAKO VĚDA

a) hlubinná psychologie

S. Freud – ledovcový model psychiky; model osobnosti id–ego–superego; vztahy mezi složkami psychiky, příklad: vytěsnění a chybné výkony; freudovská terapie; kritika Freuda

C. G. Jung – nové pojetí nevědomí, rozšířený ledovcový model; individuace a jednotlivé archetypy; nové pojetí terapie a psychické nemoci; vztah k Freudovi

b) behaviorismus

výzkum chování a jeho důvody, redukce lidské psychiky; Pavlov a podmíněný reflex; Watson a Skinner – teorie „tabula rasa“, schéma stimul–osobnost–reakce, determinismus; kritika behaviorismu

c) humanistická a existenciální psychologie

humanistická psychologie – kritika behaviorismu a hlubinné psychologie; vztah k existenciální filosofii; Maslow a hierarchická teorie potřeb, Rogers a teorie výchovy

Frankl a logoterapie – zpracování vlastních zkušeností, svoboda vůle–potřeba smyslu–odkrývání smyslu

2. OSOBNOST

a) psychologie osobnosti

co je osobnost; struktura osobnosti, psychické jevy; popis osobnosti a jeho problémy; různé typologie osobnosti (Jung, Kretschmer, Eysenck), jejich současný význam a využití

b) vývojová psychologie

vývoj psychiky a určující vlivy; tzv. krizová období; popis hlavních krizových období a jejich znaků

c) psychické problémy a poruchy

problém normy, různá kritéria a pojetí; způsoby léčby; stres a zátěžové situace; neurózy a psychózy; závislosti – příčiny, typy, průběh, základní druhy drog

3. SOCIOLOGIE JAKO VĚDA

a) pozitivismus

Comte – pozitivistické vymezení sociologie, jejích metod a cílů, vztah k ostatním vědám

Durkheim – meze kvantifikace, problém vztahu jednání a „kolektivního vědomí“

b) marxismus

Marx – dialektický materialismus a teorie dějin, sociální základna a nadstavba, třídy a třídní vědomí, třídní boj a beztřídní společnost

marxismus–leninismus; frankfurtská škola

c) biologický determinismus

teorie evoluce a její vliv na vnímání kultury; pokrok a rozdílnost kultur; teorie přežití silnějšího

popis na základě principů přirozeného výběru na podvědomé úrovni, genová strategie (Dawkins), sociální chování a snaha o sebezachování (Wilson a sociobiologie)

d) sociologie 20. století

Weber – koncept „rozumějící sociologie“; možnosti obecných teorií, zákonů a předvídání

funkcionalismus – konsenzuální teorie, společnost, vztah celku a subsystémů

feminismus – fáze vývoje; feminismus jako politické hnutí a jako sociologický směr; gender

postmoderna – nejistota jako důsledek „konce velkých příběhů“ (metavyprávění); diskurz, „tekutost postmoderny“

4. ČLOVĚK V SOCIÁLNÍCH VZTAZÍCH

a) sociální útvary a sociální psychologie

typy útvarů, kritéria skupiny; skupiny primární a sekundární; formální a neformální; socializace a sociální učení; norma, role, pozice, status; sociální deviace a patologie, resocializace

b) sociální struktura a problém nerovnosti

třídní teorie – hlavní rysy třídních teorií; Marx; marxismus–leninismus; západní neomarxismus

stratifikační teorie a Weber – multifaktoriální socioekonomický status; vývoj sociální struktury; sociální mobilita, její typy a příklady

c) metody sociologického výzkumu

kvantitativní a kvalitativní výzkum; příklady metod, jejich využití a rizik

5. SVĚTOVÁ NÁBOŽENSTVÍ

a) klasifikace náboženství a základní pojmy

b) judaismus, křesťanství, islám

základní texty; porovnání základních zásad, principů a tradic

c) hinduismus, buddhismus, taoismus, konfucianství

srovnání se západním náboženstvím a filosofií; obecné rozdíly čínských a indických systémů; základní principy

6. ZÁKLADNÍ PRÁVNÍ POJMY

právní norma, právní řád a hierarchie právních norem; platnost a účinnost norem; fyzická a právnická osoba; právní osobnost a svéprávnost; právo a morálka, spravedlnost a procesní spravedlnost; retroaktivita, presumpce nevinny a další základní právní principy; angloamerická a kontinentální právní tradice; právní prameny
veřejné a soukromé právo – principy a rozdíly, procesní právo; hlavní právní odvětví

7. VEŘEJNÉ A SOUKROMÉ PRÁVO

a) občanské právo

prameny občanského práva, principy; majetkové a smluvní právo; dědické právo

b) pracovní právo

prameny pracovního práva; vznik pracovního poměru; náležitosti pracovní smlouvy; podmínky zániku pracovního poměru; zkušební doba; kolektivní smlouva

c) rodinné právo

podmínky a překážky vzniku manželství, bezpodílové spoluvlastnictví, podmínky zániku; určování rodičovství; náhradní péče

d) trestní právo – prameny trestního práva; trestní odpovědnost a důvody vylučující trestnost; trestné činy nedbalostní a úmyslné; základní druhy trestů; přestupek a trestný čin

8. STÁT A DEMOKRACIE

a) základní pojmy

znaky a typy státu podle územního a politického uspořádání; znaky demokracie; typy demokracie a demokratických systémů

b) volby a volební systémy

poměrný a většinový volební systém a jejich důsledky; pasivní a aktivní volební právo; využití jednotlivých principů v politickém systému ČR

c) politické strany

funkce politických stran; třídění stran podle programových hledisek, socioprofesionální orientace a strany typu catch-all; masové a elitní strany

d) dělba moci

důvody a cíle dělby moci; horizontální, vertikální a časová dělba moci; realizace v ČR

9. ÚSTAVA

a) ústavní vývoj na našem území

Habsburská monarchie: počátky ústavnosti 1848; prosincová ústava 1867, její principy a problémy

1. republika: realizace dělby moci, instituce a jejich vztahy, problémy

poválečné změny a tzv. lidová demokracie

období 1948–89: ústavy 1948 a 1960, likvidace dělby moci a kontrolních mechanismů, vedoucí úloha strany, proměny názvu státu a státních symbolů; federalizace

období 1989–92: změny po listopadu 1989; spory o podobu federace a její zánik

b) Ústava ČR

principy a realizace dělby moci; hlavní ústavní instituce, způsob volby a jmenování členů, proces schvalování zákonů; státní správa a samospráva

10. MEZINÁRODNÍ POLITIKA

a) mezinárodní vztahy a diplomacie

základní pojmy; současné tendence a problémy mezinárodní politiky; krizové regiony

b) OSN – doba a důvody vzniku, předchůdce; hlavní orgány OSN, jejich úkoly a pravomoci

c) EU – počátky integrace a její důvody, vznik EHS; hlavní dokumenty a principy; hlavní orgány (Evropská rada, Rada EU, Evropský parlament, Evropská komise) a jejich pravomoci; členské státy

d) NATO – vznik a proměny NATO; hlavní principy spolupráce; hlavní politické a vojenské orgány

11. POLITICKÉ IDEOLOGIE

a) demokratické politické ideologie

liberalismus – osvícenství a přirozená práva; jedinec, společnost a role státu; liberální ekonomická teorie

konzervatismus – typy konzervatismu; vztah k reformám a revolucím, kritika ostatních směrů

demokratické levicové ideologie – kritika kapitalismu volné soutěže v 19. století; marxismus a rozštěpení levicového hnutí; vztah k demokracii, ke společenským změnám a pojetí vlastnictví; keynesiánství a sociálně tržní hospodářství

b) totalitní ideologie

krajně pravicové ideologie – fašismus a nacismus, rasismus a antisemitismus – základní principy a cíle; kult války;

vůdcovský princip, sjednocení národa; rasová teorie a antisemitismus

krajní levice – kritika kapitalismu volné soutěže v 19. století a vznik komunistického hnutí; Marx, Lenin; vztah k demokracii, ke společenským změnám a pojetí vlastnictví

12. TRŽNÍ EKONOMIKA

a) trh a tržní vztahy

nabídka, poptávka, elasticita, grafy, vysvětlení jejich průběhu a vztahů na trhu; podmínky fungování trhu, tržní síla, konkurence

b) podnikání

podnikatelská činnost fyzických osob (živnosti) a právnických osob (základní typy firem)

c) cenné papíry a burzy

základní druhy cenných papírů, burzy

13. EKONOMIKA STÁTU

a) makroekonomie

posuzování ekonomik a jeho měřítka; HDP, míra vyspělosti a hospodářský růst, inflace, nezaměstnanost, platební a obchodní bilance

b) hlavní směry ekonomického myšlení

liberalismus a důvody jeho vzniku, ekonomické zásady; problémy „kapitalismu volné soutěže“, krize 30. let; keynesiánství a sociálně tržní hospodářství

c) hospodářská politika

subjekty hospodářské politiky, cíle HP; typy a nástroje: monetární, fiskální, důchodová, vnější měnová a obchodní; liberální a keynesiánská HP (preferované cíle a nástroje)

14. SVĚTOVÁ EKONOMIKA

a) světová ekonomika

podmínky existence SE, vznik a vývoj; struktura SE a její vývoj: hl. kritéria ekonomické klasifikace zemí, rozvinuté (hl. oblasti), rozvojové (diferenciace) a transformující se země (výsledky transformace); důvody mezinárodní spolupráce a integrace; typy integračních celků; mezinárodní ekonomické organizace a jejich cíle (WTO, OECD); hlavní tendence v současné světové ekonomice

b) ekonomika ČR

vývoj ekonomiky ČR a hlavní současné problémy

15. ANTICKÁ FILOSOFIE

a) presokratická filosofie

problém interpretace zlomků; mýtus a raně filosofický popis světa; problém trvalosti a změny: milétská škola, Pythágoras, Hérakleitos; problém vztahu bytí a nebytí, rozumu a smyslů: eleaté (Parmenidés, Zenón), atomisté (Démokritos, Leukippos); sofisté: změna metody i cíle

b) klasická filosofie

Sókratés – změna hlavního tématu filosofie; cíl lidského života a jeho dosažitelnost: ctnost a poznání dobra

Platón – mýtus o jeskyni a dva světy; mýtus o duši a předurčené meze poznání; důsledky pro Platónovo politické myšlení

Aristotelés – program demytologizace filosofie; srovnání teorie poznání s teorií Platónovou; „hylémorfismus“: látka a forma; učení o přirozeném místě, důsledky pro chápání společnosti

c) helénistické filosofické školy

dvojí interpretace problémů doby: hedonici a kynikové; stoická filosofie

16. FILOSOFIE STŘEDOVĚKU A RENESANCE

a) náboženství a filosofie

pojmové a „příběhové“ vyjadřování, antické dědictví a biblická náboženství

b) patristika

křesťanský a nekřesťanský novoplatonismus; Augustin: problém manicheismu a dualismu, teorie iluminace

c) scholastika

vliv muslimů a aristotelismus; Tomáš Akvinský: vztah víry a rozumu; pozdní středověk: spor o univerzália, vztah rozumu a vůle

d) renesance

proměna chápání křesťanství, vztahu ke světu a cíle lidského života; nová sociální filosofie

17. FILOSOFIE NOVOVĚKU

a) empirismus a racionalismus

britský empirismus – obecná teoretická východiska empirismu; nová koncepce vědy: Francis Bacon; nové pojetí společnosti: Hobbes; Locke: tabula rasa, sense a reflexe; Hume: zpochybnění empirismu

kontinentální racionalismus – obecné principy racionalismu; Descartes: metodická skepse a dualismus substancí; pokusy o překonání dualismu: Spinoza, Leibniz

b) osvícenství a německá klasická filosofie

osvícenství – nové myšlenky: stát, náboženství, člověk, dějiny; nejradikálnější rozchod s tradicí: materialismus; Rousseau: skeptický pohled na kulturu

německá klasická filosofie – Kant a problém principů poznání: věc o sobě, věc pro nás, možnosti rozumu, apriorní kategorie, hranice vědeckosti a možnosti metafyziky; Kantova etika: autonomie a heteronomie, hypotetický a kategorický imperativ, etika smýšlení, transcendentalismus; Hegel: svět jako sebezjevování a dialektický vývoj absolutního ducha, vztah bytí a myšlení, vztah dění, zákonů logiky a dialektických triád

18. FILOSOFIE 19. STOLETÍ

a) iracionalismus

vztah k novověkému racionalismu a kritika soudobé kultury; vůle, rozdíly v jejím pojetí u Schopenhauera a Nietzscheho; Schopenhauer: svět, utrpení a osvobození; Nietzsche: tvůrčí duch a jeho vztah ke stávajícímu řádu, kritika soudobé kultury, morálky, náboženství, nadčlověk; Kierkegaard: kritika novověké filosofické tradice a soudobého křesťanství, východisko

b) filosofie a snaha o proměnu světa a společnosti

Feuerbach – nový program filosofie, vztah náboženství a antropologie

Marx – dialektický materialismus a teorie dějin, vztah duchovního a hmotného, výrobní vztahy (základna a nadstavba), třídy a třídní vědomí, třídní boj a beztřídní společnost

pozitivismus a pragmatismus – Comte: vzor přírodních věd, shromažďování „pozitivních fakt“ a jeho účel, zákon tří stádií, sociologie jako vrcholná věda; James: rozchod s adekvátní teorií pravdy

19. FILOSOFIE 20. STOLETÍ

a) problém poznání ve filosofii 20. století

Wittgenstein: hlavní problém díla, exaktní a skutečný jazyk; následovníci: analytická filosofie, kritický racionalismus; Husserl: souvislost optimismu vědy a společenské krize, svět vědy a svět zkušenosti, „generální teze světa“ a fenomenologický přístup

b) existencialismus

charakteristika existencialismu; Heidegger: pobyt a jeho způsob bytí, starost, vrženost–porozumění–rozvrh, autentická a neautentická existence, časovost, celistvost a smrt; Sartre: vymezení se proti předchozím myšlenkovým přístupům, vztah podstaty a existence, rozdíl člověk–věc

c) nová etika

Jonas: stará a nová etika, proměna světa a nutnost proměny etiky, etika smýšlení a etika odpovědnosti; Buber: filosofie dialogu, Já–Ono a Já–Ty, problémy moderní společnosti; Lévinas: totalita a nekonečno, pojmutelné a přesahující, oslovení a vlastnění

d) postmoderna

nejistota jako důsledek „konce velkých příběhů“ (metavyprávění); postmoderna a relativizace poznání

20. FILOSOFIE A VĚDA

a) základní filosofické pojmy a disciplíny

předmět a úkoly filosofie a jednotlivých disciplín (metafyzika, ontologie, noetika/gnoseologie, antropologie, etika a další dle výběru); základní pojmy (bytí, jsoucno, podstata, jev) a proměny jejich chápání; etika (základní kategorie, hlavní proudy evropské tradice – antika, křesťanství, osvícenství, etické problémy 20. století)

b) filosofie a teorie vědy

novověký koncept a cíle věd: F. Bacon; problém vztahu přírodních a humanitních věd; pozitivismus; analytická filosofie novopozitivismu: Carnap (Vídeňský kruh, kritérium verifikace, kritika filosofie); kritický racionalismus: Popper (kritika novopozitivismu; Popperova teorie falzifikace; Popperova kritika metafyziky a důsledky pro politické myšlení); Husserl: svět vědy a přirozený svět; postmoderní teorie vědy: Kuhn („normální věda“ a „vědecká revoluce“)